

Marcelė Kubiliūtė su vyriausybiniais apdovanojimais. 1932 m. Nuotrauką pateikė Violeta Aleknieė

Marcelė Kubiliūtė

Lietuviškos žvalgybos legenda, arba Lietuvos Orleano mergelė, taip ji vadinama Lietuvos nepriklausomybės kovų istorikų. Lietuvos moteris, apdovanota visais svarbiausiais Lietuvos ordinais.

Gimė 1898 m. liepos 28 d. Tindžiulių kaime, Panemunėlio sen. Mirė 1963 m. birželio 13 d., palaidota Vilniuje.

Jos tėvai buvo pasiturintys, apsišvietę ir tautiškumą puoselėjantys ūkininkai, brolis Juozas, dvidešimčia metų vyresnis, - visuomenės veikėjas. Pirmieji mokytojai buvo kunigas Jonas Katelė ir knygnešys Juozas Otto Širvydas. Keturiolikmetę paauglę 1912-aisiais brolis Juozas atsivežė į Vilnių, padėjo jai įsidarbinti į "Vilties" laikraščio leidėjų draugiją, kur ir pats darbavosi. Viltininkai aktyviai priešinosi Vilniaus krašto lenkinimui ir tai darė didelę įtaką M.Kubiliūtės nuostatomis ir pasirinkimams. Pirmojo pasaulinio karo metais Sankt Peterburge (Rusija) įsijungė į lietuvių tautinio išsivadavimo sąjūdį, buvo Rusijos lietuvių atstovų suvažiavimo dalyvė. 1918 m. spalį grįžo į Vilnių, įsteigė pradžios mokyklą, nemokamai mokė darbininkų vaikus lietuvius.

Vilnius tuo metu ėjo iš rankų į rankas: čia šeimininkavo lenkai, bolševikai, vėl lenkai. M. Kubiliūtė nepersikėlė į Kauną, kur buvo perkeltos ir veikė Lietuvos institucijos, bet pasiliko okupuotame Vilniuje. Dirbo laikraščio „Nepriklausomoji Lietuva“, rūpinosi lietuvių kariais, patekusiais į nelaisvę, ligoninėje globojo besigydančius nepriklausomybės kovose sužeistus Lietuvos karius. Palaidoti mirusius kovotojus ji taip pat laikė savo pareiga. Ji pasakojo: „Vienai sunku – reikia arklį vesti ir karstą prilaikyti (...). Paprašydavau duobkasį iškasti duobę (...). Palaidojau 19 kareivių. Visiems kryželius pastačiau, užrašėme lentelėje vardą“.

Bet svarbiausias M. Kubiliūtės veiklos baras buvo kontražvalgyba - stebėti situaciją ir teikti Kaunui informaciją apie lenkų invazinės kariuomenės judėjimą, jos veiklą. 1919 m. vasarą M. Kubiliūtės sėkmingai surengta žvalgybos operacija sudavė mirtiną smūgį antivalstybiniam lenkų pogrindžiui ir sužlugdė lenkų sąmokslą užgrobti visą Lietuvą. Visoje Lietuvoje aktyviai veikė slapta karinė lenkų organizacija POW (*Polska Organizacja Wojskowa*, peoviakai), vadovaujama iš lenkų užgrobtu Vilniaus. Lenkai turėjo užverbuotų savo žmonių Lietuvos kariuomenėje ir civilinės valdžios įstaigose. 1919 m. vasaros pabaigoje – rudens pradžioje buvo planuojama skelbti perversmą - suimti Lietuvos Vyriausybės narius, žymesnius visuomenės veikėjus ir, sudarius naują krašto Vyriausybę, paskelbti apie savanorišką Lietuvos ir Lenkijos uniją. Tačiau planas žlugo. M. Kubiliūtė sugebėjo užmegzti artimus ryšius su POW štabo slaptųjų dokumentų skyriaus viršininku Petru Vrubliausku ir jie kartu iš štabo seifo pagrobė slaptus lenkų

dokumentus, rengiamo sukilimo planus, organizatorių šifrus, ir viską perdavė į Kauną. Maištininkų organizacija buvo likviduota.

Lietuvos žvalgybos užduotis M.Kubiliūtė, pakeitusi vardą ir pavardę į Elžbietos Banevičiūtės, Vilniuje vykdė iki 1922 m. rudens, kai jai iškilo mirtinas pavojus: jos buvo ieškoma po visą Vilnių, gatvėse kabėjo plakatai su jos atvaizdu, skelbiantys, kad už moters galvą siūloma 5 tūkst. zlotų. Tik 1925 m. kai jau atslūgo lenkų domėjimasis ja ir gal4jo gyventi nesislapstydama, Kaune įsidarbino Lietuvos užsienio reikalų ministerijoje ir rūpinosi tėvynainių rėmimu laikraščiais, pinigais, knygomis lenkų okupuotos Lietuvos teritorijoje. Pati organizuodavo ir vykdė slapta siuntų perdavimą. Prasidėjus sovietinei okupacijai, grįžo į Vilnių ir įsijungė į antisovietinį pogrindį. 1941 m. Birželio sukilimo dienomis ji dalyvavo sukilėlių Vilniaus štabo veikloje. Užėjus vokiečiams, vėl ėmėsi pogrindinės veiklos - šįkart antinacinės: platino nelegalią spaudą, gelbėjo žydus. Prasidėjus antrajai sovietinei okupacijai, netrukus NKVD M.Kubiliūtę suėmė. KGB rūsiuose devynis mėnesius ją tardė, galiausiai, 1946 m. vasarą nuteisė 5 m. tremties ir išsiuntė į Tiumenę. Po bausmės 1949 m. sugrįžusią žvalgę likimas blaškė po Lietuvą, kol, galiausiai, 1956 m. ji apsistojo Vilniuje, dirbo Vaikų ligoninėje, rėmė tremtinius ir politinius kalinius. Tremties kraitis - tuberkuliozė pakirto moters sveikatą. Palaidota Rasų kapinėse šalia Lietuvos savanorių, kuriuos pati 1920 m. laidojo.

Apdovanojimai:

- 1928 m. Vyčio kryžiaus III-ojo laipsnio ordinas;
- 1928 m. Gedimino IV-ojo laipsnio ordinas;
- 1930 m. Vytauto V-ojo laipsnio ordinas;
- 1938 m. Gedimino III-iojo laipsnio ordinas.